

22. juli-kommisjonen

FORSVARSDEPARTEMENTET
AVGRADERT

18 OKT 2012

Ref.

Underskrift:

INTERVJUREFERAT

Tid	Onsdag den 15. februar 2012 kl 0958 - 1145
Sted	Akersgata 51, Oslo
Intervju av	Morten Tiller
Intervjuere	Guri Hjeltnes, 22. juli-kommisjonen Torgeir Hagen, 22. juli-kommisjonen Laila Bokhari, 22. juli-kommisjonen Olav Njølstad, Sekretariatet 22. juli-kommisjonen
Andre til stede	Espen Erdal, PwC (sikring/referat)

Formelle forhold: Tiller var i forkant av intervjuet gitt skriftlig underretning om bakgrunnen for at kommisjonen ønsker hans forklaring, og de rettslige og praktiske rammer for intervjuet.

Han ble gjort kjent med muligheten til å la seg bistå av en rådgiver, tillitsmann eller annen person, og at han har plikt til å forklare seg.

Han ble gjort kjent med innholdet i selvinkrimineringsvernet, og at dette vernet, etter kommisjonens syn, ikke kommer til anvendelse ved forklaring for kommisjonen.

Han ble videre gjort kjent med at det ble tatt lydopptak, som ville bli lagret, og at det ville bli utarbeidet referat for signering.

Han ble også gjort kjent med at referatet vil kunne bli gjort tilgjengelig for andre enn kommisjonen, for eksempel dersom hensynet til sakens opplysning, ivaretagelse av partsrettigheter eller oppfyllelse av lovpålagte krav gjør dette nødvendig. Han ble gjort kjent med at kommisjonen er bundet av offentleglovas regler om innsyn i dokumenter.

Han ble gjort kjent med at opplysninger fra referatet ville kunne bli brukt i kommisjonens rapport.

Han samtykket i å la seg intervju på ovennevnte forutsetninger.

Morten Tiller, 15. februar 2012

1

Etter en kort presentasjon av representantene fra kommisjonen, ble Tiller orientert om kommisjonens mandat, formålet med intervjuet og hvordan det ville bli gjennomført. Intervjuteemaene ble introdusert og han startet sin redegjørelse.

Han innledet med å si at han ikke hadde forberedt seg spesielt på å huske tidspunkter og spesielle omstendigheter, fordi det er noe han regner med at kommisjonen har skaffet seg, eller vil komme til å skaffe seg, mer eksakt informasjon om fra annet hold.

Egen bakgrunn og rolle

Tiller har utdanning innenfor statsvitenskap, offentlig rett og historie fra Universitetet i Oslo. Etter kort tid i Fiskeridepartementet, begynte han i 1986 i Forsvarsdepartementet (FD), hvor han siden har vært ansatt. Han har i FD innehatt mange ulike stillinger. Det eneste området han ikke har noen erfaring fra, er innenfor det sikkerhetspolitiske, herunder krisehåndtering.

Han har vært i sin nåværende funksjon som assisterende departementsråd siden 2000, og har siden 2009 hatt en todelt funksjon hvor han både er ass. dep. råd og materielldirektør. Sistnevnte stilling gjør at han jobber mye internasjonalt, knyttet til internasjonalt materiell og industrisamarbeid.

Som assisterende departementsråd er han dep. rådens faste stedfortreder og dekker i den funksjonen i prinsippet hele FDs ansvarsområde. Det han arbeider mest med i den funksjonen, er styrings spørsmål knyttet til at han leder styringsmøtene med alle underlagte etater (Forsvaret, Forsvarsbygg, Forsvarets forskningsinstitutt, og Nasjonal sikkerhetsmyndighet). Han leder i tillegg også en rekke andre møter på ledelsesnivå i departementet, i tillegg til funksjonen som materielldirektør, som altså er svært internasjonalt rettet.

Det foreligger ikke noen egen stillingsinstruks for hans stilling.

Egen rolle og egne erfaringer 22. – 25. juli

Tiller var på kontoret da bomben gikk av. Han trodde først at det kunne være en gasseksplisjon. Han tok kontakt med Situasjonssenteret (SITSEN), og fikk da vite at det dreide seg om en eksplosjon i nærheten av regjeringskvartalet. Han satte seg så i kontakt med fungerende sjef FD 2, Solberg, og fikk da vite at man der var i ferd med å sette en slags krisestab eller kriseledelse.

Tiller var usikker på om de var i ferd med å etablere krisestaben, eller om den allerede var etablert, første gang han var i kontakt med fungerende sjef FD 2.

Han ringte så fungerende sjef for Fellesavdelingen, som da var på vei hjem. Vedkommende kom tilbake, og de gikk i gang med å innkalle ressurser med tanke på å kunne støtte Krisestøtteenheten (KSE), Regjeringens kriseråd (RKR) etc. Det dreide seg fortrinnsvis om IKT-personell, administrativt personell og vakter.

De begynte straks å diskutere hva Forsvaret kunne bidra med i denne situasjonen, selv om det ennå ikke var kommet noen formell bistandsanmodning fra justissektoren.

Det kom relativt raskt en forespørsel fra Justisdepartementet (JD) om muligheten for å benytte lokaler hos FD, blant annet for KSE og RKR møter. Det ble raskt avklart at FD hadde egnede lokaler, og at JD var velkomne.

Tiller mener å huske at departementsråden i JD og KSE-representanter var på plass etter én til én og en halv time.

Før den første forespørselen fra politiet kom, var det en avklaring med statsråden om at Forsvaret skulle imøtekomme alle bistandsanmodninger fra politiet. I følge Tiller skulle FD være proaktive, dvs. tenke på hva som kunne tenkes å komme av anmodninger fra politiet før disse kom.

Tiller deltok sammen med fungerende sjef FD 2 i det første møtet i RKR, som startet ca 18:30.

Tillers hovedoppgaver i den første fasen var å forvise seg om at FD og Forsvaret var proaktive i forhold til det å yte bistand til politiet, og fasilitere møtelokaler og lokaler for KSE, RKR og deler av Justisdepartementet.

Det ble relativt raskt avklart at det dreide seg om nasjonal terrorisme og at det ikke hadde internasjonale forgreninger. FD og Forsvaret ville dermed primært ha en støttefunksjon. I RKR møtene var det etter Tillers oppfatning mye fokus på den interne håndteringen og den interne situasjonen i regjeringsapparatet snarere enn et fokus på håndteringen av den konkrete krisen. Som eksempel nevnte Tiller at bistandsanmodningene ikke ble behandlet i de formelle RKR møtene.

Siden man var avhengige av å bruke vanlig mobiltelefon, kunne ikke KSE gjennomføre sine møter i SITSEN. Tiller nevnte i den sammenheng at gradert samband f

Forsvarets håndtering av krisen

Tiller la vekt på at Forsvaret hadde en begrenset eller relativt liten rolle i forbindelse med håndteringen av denne situasjonen, og at krisen ikke representerte noen stor utfordring for Forsvaret, som er dimensjonert for å ta helt andre og mer omfattende typer utfordringer. Han mener Forsvaret var proaktive i den situasjonen som hadde oppstått, og nevnte flere eksempler på dette.

Han nevnte ulike former for støtte som Forsvaret forberedte også før bistandsanmodningene kom, slik at man var klare til å følge dem opp raskt når anmodningene kom.

Når det gjelder Tillers informasjon om at situasjonen raskt ble ansett for å være en nasjonal intern krisesituasjon, forklarte han at det slik han husker det var liten diskusjon om dette spørsmålet i FD. Han sier at man i ettertid har reflektert litt over dette, - hvorfor man ikke i større grad tok innover seg at dette kunne være opptakt til noe større.

Tiller forklarte at man nokså omgående gikk i gang med å sikre departementet og ledelsesbygget. Det ble satt i verk tiltak på Akershus og det etter hvert ble klart at Forsvaret ville heve sin beredskap til "Alfa". Tiller er ikke sikker, men han antar at denne beslutningen ble formidlet videre til de som naturlig skulle motta slik informasjon utenfor Forsvaret.

På spørsmål om Beredskapssystem for forsvaret (BFF) ble brukt, svarte Tiller at han vil anta det. Han er ikke kjent med om Sivilt beredskapssystem (SBS) ble brukt på sivil side. Tiller la her til at det alltid er utfordrende i en travel hverdag å prioritere krisehåndtering og øvelser, og at han derfor ikke ønsket å være "etterpåkløkk" med hensyn til i hvilken grad man hadde konsultert og tatt i bruk disse planverkene, som ikke alltid oppleves som like adekvat i forhold til en konkret hendelse.

Tiller husker at spørsmålet om "sivil profil" kom opp, og han ble formidlet denne beskjednen eller instruksjonen fra Solberg. Han er nokså sikker på at initiativet ikke kom fra Forsvaret. Hans antagelse er at denne beslutningen ble tatt fordi man ikke ønsket å overdramatisere situasjonen og sende ut feil signaler til befolkningen. Tiller la til at dette var helt i orden fra Forsvarets synspunkt. Han presiserte at han ikke må forstås dit hen at han dermed uttaler seg om hvorvidt det var riktig ikke å påkalle HV, Gardn eller andre. Han mente imidlertid at det var riktig at håndteringen hadde et sivil preg.

Tiller ble spurt om det hadde noen betydning at tidspunktene for bistandsanmodningene, særlig når det gjelder innkallingen av HV, kom relativt sent. Han svarte med å gjengi en del av oppfatningene til det personellet som stod klar til innsats, - at disse blant annet var forundret over at de ikke i større grad og tidligere ble tatt i bruk. Han viste også til at FD og Forsvaret spilte inn til Justissektoren at de hadde tilgjengelige ressurser.

Intervjuer spurte Tiller om FD sin egevaluering, hvor det har blitt påpekt at beredskapsplanverket i departementet viste seg å være utdatert på en rekke punkter. Han forklarte dette med at det ikke har hatt høyt nok fokus i en travel hverdag. Han ga uttrykk for at han mente at dette antagelig var bedre ivarett i Forsvaret enn i departementet.

Når det gjelder temaet om gradert samband, ble

Tiller ble spurt om i hvilken grad man var i kontakt med e-tjenesten i de første timene av krisen. Tiller var ikke selv direkte involvert i det som måtte ha funnet sted av kontakt. Han vet imidlertid at det var noe kontakt. I følge Tiller ble ikke denne kontakten forfulgt i særlig grad av FD, fordi man tidlig hadde en slags avklaring av at krisen ikke var internasjonalt forankret, og at man derfor hadde en opplevelse av at e-tjenesten ikke hadde så mye å bidra med i denne situasjonen. Tiller presiserte at dette knytter seg til den akutte fasen, altså de første 2-4 timene.

Evaluering av den nasjonale krisehåndteringen

Tiller understreket innledningsvis at han som tidligere beskrevet har begrenset erfaring på dette området, ut over deltagelse i en del øvelser som ble gjennomført med tanke på at han skulle fungere som stedfortreder for dep. råden.

Han opplevde 22/7 at apparatet kom relativt raskt på plass, forholdene tatt i betraktning, og at det kom en tidlig avklaring med hensyn til lederdepartement og at man skulle starte innkalling til RKR møter osv. Han føler at RKR sin rolle i krisehåndteringen var og er litt uklar. Han deltok på alle møtene i RKR. Han vurderte strukturen på møtene som "helt ok", man hadde en agenda og man hadde aksjonspunkter og det ble skrevet referater. Han oppfattet møtene som strukturerte, men mener at fokus var på feil ting. I veldig stor grad ble fokuset på regjeringsapparatet selv, situasjonen i de ulike departementene og hvordan man skulle få regjeringsapparatet til å fungere, snarere enn på hvordan man kunne bidra til å håndtere krisen. Tiller mente at en medvirkende forklaring på dette kan være at alle departementene i denne situasjonen ble invitert til å delta på møtene, og at det da ble relativt lav terskel for å ta opp ting som egentlig kanskje egentlig var litt perifere i forhold til sentral krisehåndtering.

Morten Tiller, 15. februar 2012

Tiller fant møtene nyttige idet de ga ham et inntrykk av hva som foregikk ellers i regjeringsapparatet, slik at han kunne melde tilbake til egen statsråd. Det kom imidlertid ikke opp mye på disse møtene som var av nytte for Forsvarets bistand.

På spørsmål om han mente at det var naturlig at Justisdepartementet ble lederdepartement, svarte han at han fant dette naturlig og at man i FD aldri på noe punkt anså at man selv burde vært lederdepartement.

På spørsmål om dep. rådens deltagelse i RKR møtene, sa Tiller at det for så vidt er fleksibilitet med hensyn til om dep. råden møter eller ikke, men at det kan være et problem fordi dep. råden bruker så mye tid i RKR at han vil ha vanskeligheter med samtidig å ha ansvar for å drifte departementet. Tiller mente at det derfor kunne være behov for en avklaring: Skal man ha dep. råd som fast medlem i RKR, så bør en annen ha funksjonen med å drifte departementet under kriser (gitt at RKR skal være et sentralt element i håndteringen av selve krisen).

Tiller ønsket ikke å mene noe om hvorvidt det kan være hensiktsmessig at Justisdepartementet blir fast lederdepartement i kriser i sivil sektor (kriser som ikke er av sikkerhetspolitisk karakter).

På spørsmål om hvordan han vurderte de orienteringer som ble gitt av PST og POD under møtene i RKR, hvor nyttige/relevante disse var sammenlignet han med hva han ville ha forventet av E-tjenesten hvis dette hadde vært en sikkerhetspolitisk krise, svarte han at han på det grunnlaget syntes det var nokså "sped" informasjon de fikk. "Særlig hvis RKR skulle ha som hovedoppgave å fokusere på krisehåndtering ville dette ha vært nokså magert". Han fortalte at de som fulgte med på media, kanskje følte at de var vel så godt orientert og oppdatert allerede i forhold til den informasjonen som kom fra de nevnte etatene.

Tiller understreket igjen at dersom RKR skal spille en sentral rolle i håndtering av kriser, så må man ha et bedre informasjonsgrunnlag.

Tiller ble spurt om man i RKR hadde diskutert muligheten for at det kunne komme følgehandlinger/nye terrorhandlinger. Han mener å huske at dette spørsmålet ble berørt, men at det var relativt perifert i diskusjonen på disse møtene.

Tiller gjentok at det etter hans mening kan være behov for å få klargjort RKR's funksjoner, ansvar og roller. Det samme gjelder for så vidt andre aktørers roller innenfor sentral krisehåndtering. Han tilføyde at han må ta høyde for at det kan være motsatt – at det er han selv som vet for lite om hva som er meningen med RKR.

Erfaringspunkter og lærdommer med tanke på fremtiden

Tiller ga uttrykk for at han ser et behov for at noen, fordomsfritt, ser på forholdet mellom forsvar og politi, herunder også arbeidsforholdet med Sivilforsvaret m.fl. Han ser et åpenbart behov for å se på grensesnittene her.

Tiller gjentok at RKR sin rolle bør avklares nærmere og at man også bør se på dette med mediehåndtering og behov for en mer autoritativ informasjonsinnsamling som ikke utelukkende baserer seg på den mediastyrt informasjonstilgangen. Han nevnte at enkelte nok syntes det var litt påfallende at ikke myndighetsnivået kom tideligere på banen med sine vurderinger – at det var mediabildet som dominerte.

Morten Tiller, 15. februar 2012

Tiller ble spurt om han mente at bistandsinstruksen er god nok. Han ga uttrykk for at han ikke så at det var avdekket noe behov for å endre på den, og beskrev den som fleksibel. 22. juli viste at fra FD sin side så kom beslutningene raskt – og egentlig i forkant. Derimot ga han uttrykk for at det kunne være behov for å se litt på kultur eller holdninger til bruken av instruks og iverksettelse av bistandsinstituttet. Tiller antydte at politiet i stor grad kanskje ønsker å være selvhjulpne, og at dette kan gi en litt høy terskel for å be om bistand.

Så var man inne på spørsmålet om Forsvaret bør ha et større ansvar i terrortsituasjoner på norsk jord. Tiller mente at det er viktig at man opprettholder et klart prinsipielt skille mellom Forsvarets og Politiets oppgaver, og han ser ikke behov for å endre det som er ansvarsfordelingen i dag.

Tiller ble spurt om han anså helikopterberedskapen som tilfredsstillende. Han svarte at dette er et politisk spørsmål. Beredskap koster mye. Ikke minst vil det koste svært mye hvis man skal gå fra 2 timer til 15 minutters beredskap.

HV

Når det gjelder debatten rundt HV 016, HV 02 med mer, så var Tiller klar på at Heimevernet i dette tilfellet på et langt tidligere tidspunkt var klare til å utføre de oppgaver som de til slutt ble anmodet om å utføre. Det var ikke Forsvaret det stod på, men tidspunktet for bistandsanmodningen. Han viste ellers til det Forsvarssjefen har sagt om disse spørsmålene, og sa at han mener at dette var presentert på en forbilliglig måte fra hans side.

Organisatorisk plassering av NSM

Tiller ble spurt om hva han syntes om Bleikaliutvalgets forslag om å flytte NSM til JD. Han svarte at man i FD har et åpent syn på hvilke konsekvenser det vil få for dem om NSM organisatorisk plasseres under JD, og at man er villig til å diskutere en endring av den plasseringen NSM har i dag. Han er imidlertid noe skeptisk til en oppsplitting av fagmiljøene og ansvarsforholdene. NSM utfører viktige funksjoner som det er tilsvarende viktig at videreføres på en eller annen måte.

På spørsmål om Forsvaret ville være i stand til å bistå politiet på en fullgod måte hvis det hadde vært et større, mer krevende eller annerledes scenario, svarte Tiller at det er mange hypotetiske forutsetninger lagt inn i spørsmålet, og at det derfor er et stort og vanskelig spørsmål å besvare. Han fortalte at Forsvaret allerede har dreid sine ressurser i retning av å kunne utføre større oppgaver og mer krevende oppdrag på dette feltet.

Intervjuer pekte på at KSE har ønsket lokale i SITSEN som alternativt lokale, men at dette viste seg ikke å være gjennomførbart i denne krisen. Tiller ble spurt om hva som bør gjøres for å tilrettelegge for at KSE og RKR kan få alternative lokaler i FD, hvis en tilsvarende situasjon skulle oppstå. Han svarte at dette i stor grad er et pengespørsmål. Det å ha et åpent mobilsamband i SITSEN er ikke et alternativ, så det må finnes en annen løsning. Han tror at en slik løsning burde være mulig å få på plass, men at det er et spørsmål om ressurser.

Morten Tiller, 15. februar 2012

Avslutning

Tiller ble spurt om det er ytterligere informasjon han mener bør komme frem i forbindelse med intervjuet, eller om det er spørsmål han mener burde ha vært stilt. Han svarte at var det ikke.

Intervjuet ble avsluttet kl 1145.

Gjennomlest og akseptert som et dekkende referat,

17/2-2012 Morten Tiller
Sign intervjuobjekt

Espen Rindal
Sign referent